

Ἐν τῷ μεταξὺ, οἱ Σπαρτιάται ὄντες εἰς μεγάλην θλίψιν ἕνεκα τῆς τελευταίας φθορᾶς, ἔπεκαλέσαντο τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι μετὰ τινα σκέψιν ἐξ δισταγμῶν ἀπεφίσησαν νὰ βοηθήσωσι πανθρανεῖ, ἐξ μίᾳ μικρᾷ νίκῃ τῶν Σπαρτιατῶν κατὰ τῶν Ἀρκάδων, ἐν ἧ ὁ Σπαρτιάται ἔδῃ ἄνθρωπον ἀπώλεσαν, ὑπέχθητο εὐτυχίαν (1). Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔσειλαν ἐξ εἰς τὸν Περσικὸν μονάρχην ζητῶντες τὴν συνδρομὴν τε εἰς τὴν μελετωμένην κατὰ τῶν Θηβαίων συμμαχίαν. Ἀλλ' ὁ Πελοπίδας ἔλθων μόνος πρέσβυς εἰς αὐτὴν τῆς αὐλῆς, ἐματαιώσε τὰς σκοπῆς των καὶ κατέπεισε τὸν μέγαν βασιλέα νὰ μείνῃ ἑδῆτερος. Ἀφ' ἧ οἱ Θηβαῖοι ἠλευθερώθησαν ἕως ἀπὸ δυνατὸν ἐχθρὸν, ὀλίγον ἐφοβῶντο τώρα τὴν ἀντίστασιν τῆς συμμαχίας τῆς Σπάρτης ἐξ τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' ἤδη νέα ἐξ ἀνέλπιστος δύναμις ἤρχισε νὰ ἐγείρεται κατ' αὐτῶν, μία δύναμις, ἣ τις ἐμελλε ποτὲ νὰ δουλώσῃ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἐξ νὰ δώσῃ νόμους εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Πρότινων χρόνων ὁ Γάσων, ὁ τύραννος τῶν Φερῶν, ἐψηφίσθη ὁμοφώνως ἀρχιστράτηγος τῶν Θετταλῶν, ὅσις ἔχων ὑφ' αὐτὸν στρατεύμα πολεμικώτατον ἐξ βέβαιον τῆς ἀνδρίας ἐξ φρονήσεως τῆς στρατηγῆς, συνιστάμενον ἀπὸ 8000 ἰππέας ἐξ 20,000 ὀπλίτας παρεκτὸς τῶν ψιλῶν, εἰδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ μεγάλα πράγματα, ἀλλ' ὁ θάνατος φθάσας ἐφθειρε τὴς λα-

τίσεια ἀνέλαβε τὴν προτιέραν ἐλευθερίαν, ἐξ ἡ Μεγαλόπολις ἐκτίσθη ἀπὸ τῆς Ἀρκαδίας. Ὁ μίγιστος ἐχθρὸς τῶν βοιωτάρχων Ἐπαμεινώνδης καὶ Πελοπίδης ἦν ὁ Μενεκλείδης (ὄρα Πλάταρχ. ἐν βίῳ Πελοπ. Διόδ. Σικελ. Βιβλ. ΙΒ', Δίλιαν. περὶ ποικ. ἰσορ. Νέπ. ἐν Ἐπαμιν.).

(1) Αὕτη ἡ νίκη ὠνομάσθη ἀδακρυς.

γιπμὲς αὐτῷ, διότι ἐδολοφονήθη ἀπὸ τῆς ἐχθρῆς τε,
 οἱ ὅποιοι πρὸ καιρῷ συνώμοσαν κατ' αὐτῷ. Ἀντὶ δὲ τούτου
 ἐβασίλευσαν οἱ δύο ἀδελφοὶ αὐτῷ, Πολύδωρος καὶ Πολύφρων,
 ἐξ ὧν ὁ Πολύφρων θέλων νὰ βασιλεύσῃ μόνος,
 ἐφόνευσεν τὸν Πολύδωρον, καὶ ὀλίγω ὕστερον ἐφόνευσεν
 καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ Ἀλέξανδρου τοῦ Φερράτου, ὁ
 ὅποιος ἤρπασεν τὴν τυραννίαν ἐπὶ προφάσει τῆ νὰ ἐκδικήσῃ
 τὸν θάνατον τῆ πατρὸς αὐτῷ Πολυδώρου, καὶ ἐναντίον
 τῆν τῷ ὁποίῳ ἐσάλη ὁ Πελοπίδας διὰ παρακινήσεως
 τῶν Θετταλῶν. Οὗτος ὁ Θεβαίος στρατηγὸς ἠνάγκασεν
 εὐθὺς τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πόδας τε,
 καὶ ἠγωνίζετο νὰ μεταλλάξῃ μετὰ γλυκύτητος καὶ πραότητος
 τὴν φυσικὴν τε θηριώδη διάθεσιν· ἀλλ' ἐκεῖνος ὧν ἤδη
 πρὸ πολλῷ ἐκδοτος εἰς ἀσωτείαν καὶ ἀχόρτασον φιλαργυρίαν,
 τότε μὲν ἠσύχασεν κατ' ἑαυτὸν, ἀπεφάσισε δὲ
 κατὰ πρώτην εὐκαιρίαν νὰ ἐκδικηθῆ, καὶ μετ' ἐπολύ
 εὖρεν αὐτὴν τύτῳ τῷ τρόπῳ. Ὁ Πελοπίδας διοριζόμενος
 πρέσβυς πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις τότε διέκει
 δυνατὴν στρατεύματα, καὶ ἔλθων δίχα στρατιωτῶν καὶ
 ὀπλῶν συνοδευόμενος ὑπὸ τῆ Ἰσμηνίτι μόνον, ἐλήφθη
 αἰχμάλωτος ἐναντίον τῶν νόμων τῶν ἔθνῶν καὶ τῆς ἀνδρωπότητος.
 Οἱ Θεβαῖοι μαθόντες τούτο, ἠλεγξαν αὐτὸν ὡς
 παραβάτην τῶν νόμων, καὶ ἐσεύλαν πρὸς ἐκδικήσιν
 δυνατὸν στρατεύματα. Ἀλλὰ τούτο διοικύμενον ἀπὸ
 ἀμαθεῖς στρατηγὸς ἐπέσρεψεν ἀπρακτόν, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος
 μετεχειρίζετο ὅλους τὴν αἰχμαλώτους αὐσηρότατα.
 Ὄθεν ὁ Ἐπαμινώνδας ἐκρίθη ἄξιός τῆ νὰ ταπεινώσῃ
 τὸν τύραννον· καὶ ἐμβαλὼν εἰς τὴν Θεσσαλίαν μετὰ
 μεγάλης δυνάμεως, διέσπειρε διὰ μόνον τῆ ὀνόματις
 τε τόσον τρόμον, ὥστε ὁ τύραννος ὑπέχετο νὰ ὑ-

ποταχθῆ, ἣ ἀπέλυσε τὸν Πελοπίδαν ἀπὸ τῆς Φυλακῆς.

Μόλις ἐλευθερωθεὶς ὁ Πελοπίδης ἀπὸ τῶν δεσμῶν, ἀπεφάσισε νὰ παιδεύσῃ τὸν παράνομον τύραννον ἣ ἀφροίσας δύναμιν, ἤλθεν εἰς τόπον ὀνομαζόμενον Κυνοῦς κεφαλαί (Σκότυσσα), ἐν ᾧ, γενομένης κρατερᾶς μάχης, ἐνίκησαν μὲν οἱ Θηβαῖοι, ἀλλ' ὁ Πελοπίδης ἐ-

Ο'λ. φονεύθη κατὰ δυσυχίαν. Οἱ συμπατριῶταί τε ἀποκτή-
103,4 σαντες ταύτην τὴν νίκην διὰ τῆ θανάτῃ τῆ στρατηγῆ,
π. χ. ἦσαν ἀπαρηγόρητοι, ἣ ὁ θρήνος γενικός· τὰ ἐντάφια
364. αὐτῆ ἐχρημάτιζαν μεγαλοπρεπῆ, ἣ οἱ ἔπαινοι ἀνεκδιήγητοι.

Μετ' ὀλίγον ἐφονεύθη ἣ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπὸ τὴν γυναϊκά τε Θήβην ἣ ἀπὸ τῆς τρεῖς ἀδελφῆς, οἱ ὑποῖοι μὴ ὑποφέροντες τὰς τυραννίας τε, πρὸ πολλῆ ἀπεφάσισαν νὰ ἐλευθερώσωσι τὸν κόσμον ἀπὸ παρόμοιον τέρας. Λέγουσιν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐκρίματο, φυλαττόμενος ἀπὸ φοβερὸν σκύλον, εἰς θάλαμον, εἰς ᾧ ἀνέβαινον ὁ ἄνθρωπος μένον μὲ σκάλαν· ἀλλ' ἡ Θήβη ἐκδιώξασα τὸν σκύλον, ἐσκέπασε τὴν σκάλαν μὲ μαλία διὰ νὰ μὴ κάμῃ κτύπον, ἣ εἶτα διὰ τῆς βοήθειας τῶν ἀδελφῶν ἐφόνευσε τὸν τύραννον πληγώσασα εἰς πολλὰ μέρη τῆ σώματος.

Ἐν τέτοις, ὁ πόλεμος μεταξὺ Θηβαίων ἣ Σπαρτιατῶν ἐξηκολοθεῖτο πάντοτε μὲ ἰσοδύναμον πίκραν ἣ μνησικακίαν. Τὰ μὲν στρατεύματα τῶν Θηβαίων εἶχον τὸν περιπόθητον στρατηγὸν Ἐπαμινώδαν, τὰ δὲ τῶν Σπαρτιατῶν τὸν Ἀγισίλαον, τὸν μόνον ἄξιον ἐν τῇ Ἑλλάδι πρὸς ἀντίστασιν.

Ο'λ. τῆ Ἐπαμινώδου ἔδειξε σαφῶς τὴν μεγάλην αὐτῆ φρό-
104,2 νησιν ἣ πολεμικὴν ἀρετὴν· ἐπειδὴ μαθὼν, ὅτι ὁ Ἀγισί-

Βίλαος ἐσράτευε πρὸς τὴν Μαντίνειαν, καὶ ἀφῆκεν ἐν τῇ Σπάρτῃ μόνον ὀλίγους φύλακας πολίτας, ἐκινήθη αὐτῷ διὰ νυκτὸς διανοόμενος νὰ προσβάλη τὴν πόλιν ἐξαίφνης, μὴ ἔχουσαν μήτε τειχία, μήτε στρατιώτας. Ἀλλὰ κατὰ τύχην μαθὼν τῆτο ὁ Ἀγησίλαος, ἔσειλεν εὐθύς στρατιώτην ἐφ' ἵππων διὰ νὰ μηνύσῃ τοῖς ἐν τῇ πόλει τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον· μετ' ὀλίγον δὲ φθάσας ἔσ' αὐτὸς μὲ δυνατὴν βοήθειαν, μόλις εἰσέβη εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἰδὲ ἴδε τὴς Θηβαίους διαβάντας τὸν Εὐρώταν ποταμὸν καὶ ἐρχομένους ἐπὶ τὴν πόλιν. Οἱ δὲ Ἐπαμιωνῶνδες ἰδὼν τὸν σκοπόν τε μεματαιωμένον, καὶ κρίνας ἀναγκαῖον νὰ μὴ ἀναχωρήσῃ ἀπρακτος (1), προχωρεῖ μὲ τὰ στρατεύματα, καὶ μεταχειριζόμενος ἀνδρίαν ἀντὶ στρατηγήματος, προσβάλλει τὴν πόλιν ἀπὸ πολλὰ μέρη, διαχωρεῖ ἕως εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ κυριεύει ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς Σπάρτης, τὸ ὅποτον εὕρισκετο ἀντικρυ τῷ ποταμῷ. Οἱ Ἀγησίλαος ἀνθίστατο πανταχόθεν καὶ ἀντιμάχεται μὲ ἀνδρίαν ἀνομοίαν εἰς τὴν ἡλικίαν τε, βλέπων κάλλιστα, ὅτι τῶρα δὲν ἦτον ὡς πρότερον καιρὸς ἀσφαλείας καὶ φυλακῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπογνωσίας καὶ τόλμης. Οἱ υἱὲς αὐτῷ Ἀρχίδαμος, διοικῶν τὰς νέες Σπαρτιάτας, ἐχώρει μὲ ἀνείκατον ἀνδρίαν ἐκεῖ, ὅπως ὁ κίνδυνος ἦτον ὁ μεγαλύτερος, καὶ σὺν τοῖς ὀλίγοις στρατιώταις ἀπέκρουεν ἀνδρείως ἀπανταχόθεν τὸν ἐχθρόν. Τότε νέες τις Σπαρτιάτης, ὀνομαζό-

(1) Οἱ Μαντινεῖς ἀποσάντες πάλιν ἀπὸ τῶν Θηβαίων, ἠνώθησαν μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων. Τῆτο ἠνάγκασε τὴν Ἐπαμιωνῶνδα εἰς τὴν δευτέραν εἰσβολὴν (Ὅρα περὶ τῶν ἐπομένων Πλάταρχον ἐν Ἀγησ. Πολύβ. 9, 8. Διδ. Σπ. Βιβλ. ΙΕ'. Ξινοφ. Ἐλλην. ἱστορ. Βιβλ. Ε').

μενος Ἰσάδας, εὐδοκίμησεν ἐξαιρέτως τῶν ἄλλων εἰς αὐτὴν τὴν μάχην. Οὗτος ὁ εὐμορφώτατος, εὐσώματος, εὐμεγέθης ἔσφριγῶν νεανίσκος, μὴ ἔχων ἐπάνωθεν τε μήτε πανοπλίαν, μήτε ἱμάτια, ἀλλ' ἀηλιμμένος μόνον τὸ σῶμα μὲ ἔλαιον, ἔκκρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ τὸ ξίφος, τῇ δ' ἀριστερᾷ τὴν λόγχην, ἐπήδησεν ἔξω τῆς οἰκίας μὲ μεγάλην σπευδὴν, ἔκχωρήσας διὰ τῆ πλῆθους τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες ἐμάχοντο, ὥρμησεν ἐπὶ τὸν ἐχθρὸν παίων θανατηφόρος ἔκφονεύων πάντας, ὅσοι ἠναντιῶντο, χωρὶς γὰρ πληρωθῆ αὐτὸς τελείως, ἢ διότι οἱ ἐχθροὶ ἐτρόμαζον εἰς τοιοῦτο θυμασίον θάμα, ἢ, καθὼς λέγει ὁ Πλῦταρχος, ὁ θεὸς ἐφύλαττεν αὐτὸν διὰ τὴν μεγάλην ἀρετὴν ἔκἀνδρίαν. Λέγουσιν, ὅτι οἱ Ἐφοροὶ ἐσεφάνωσαν μὲν αὐτὸν μετὰ τὴν μάχην πρὸς τιμὴν τῶν ἀνδραγαθῶν, ἐζημίωσαν δὲ μὲ χίλις δραχμᾶς, ὅτι ἐτόλμησε γὰρ διακινδυνεύσει ἀοπλῆς εἰς τόσον μέγαν κίνδυνον.

Ὁ δ' Ἐπαμινώνδας ἀποτυχὼν τῆ σκοπῆ, ἔκβλέπων ἐγγυὲς τὸ τέλος τῆ καιρῆ τῆς βοιωταρχίας τε, ἀπεφάσισε φθάσας γὰρ κατορθώσῃ τι ἀντάξιον τῆς ἀποτυχίας τε. Διὸ γινώσκων, ὅτι ὁ Ἀγησίλαος συνήθρυσεν εἰς τὴν Σπάρτην ὕλον τὸ σράτευμα ἐκ τῆς Μαντινείας, ἐκρίνευ εὐλογον γὰρ ἔλθῃ αὐτῆ ἔκ γὰρ προσβάλλῃ τὴν πόλιν, ἔκ ἐσειλε ταχέως ὀλίγους ἵππεῖς διὰ γὰρ περιεργασθῶσι τὴν τοποθεσίαν ἔκ γὰρ ἐρημώσωσι τὰ περίξ ἀπὸ τῆς περιπλανωμένης πολεμίας στρατιώτας. Ἀλλ' ὀλίγω πρότερον ἐφθασαν πλείοντες εἰς Μαντινείαν ἔκ χιλιάδες Ἀθηναίων συμμάχων, οἱ ὅποιοι, χωρὶς γὰρ ἀναπαύσωσιν ἑαυτῆς ἔκ τῆς ἵππου, ὥρμησαν ἔξω τῆς πόλεως, ἔκ προσβαλόντες ἔτρεψαν εἰς φυ-

γὴν τὸ Θηβαίων ἰππικόν. Ἐν τῷ μεταξὺ, προσήρ-
 χετο ἔξ ὁ Ἐπαμινώνδας μὲ ὄλον τὸ σθένος, ἀκο-
 λυθῦντος τῷ ἔχθρῳ κατὰ πόδας· ἔξ βλέπων ἀδύνατον
 τὴν ἐκτέλεσιν τῷ σκοπυμένῳ πρὶν περικλειωθῆ, ἀπε-
 φάσισε νὰ σταθῆ αὐτῷ ἔξ ἡ ἀρχισὴ τὴν μάχην, εὐ-
 ρισκόμενος ἔξ μακρὰν τῆς πόλεως, ἀφ' ἧς ἔλαβε τὴν
 ἐπονομασίαν ἡ μάχη ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ἡ λαμπρο-
 τάτη ἔξ τεχνικωτάτη παρὰ πάσας, ὅσαι ἐσόλισαν πο-
 τὲ τὴν ἰσορίαν ἐνὸς τόπου.

Ποτὲ δὲν ἐπολέμησαν Ἕλληνας πρὸς Ἕλληνας
 μὲ στρατεύματα περισσώτερα τὸν ἀριθμὸν. Ἐπειδὴ οἱ
 μὲν Λακεδαιμόνιοι ἦσαν ὑπὲρ τὸς 20,000 πεζοὺς ἔξ
 2,000 ἵππεῖς, οἱ δὲ Θηβαῖοι 30,000 πεζοὶ ἔξ 3,000
 ἵππεῖς· ἔξ εἰς μὲν τὸ σθένος ἐκείνων ἐτάχθησαν εἰς
 μὲν τὴν δεξιὰν πτέρυγα οἱ Μαντινεῖς, οἱ Ἀρκάδιοι ἔξ
 Λακεδαιμόνιοι, εἰς δὲ τὸ κέντρον οἱ Ἡλαιοὶ ἔξ Ἀχαιοὶ,
 οἵ τινες ἦσαν τὸ ἀσθενέστερον μέρος τῷ στρατεύματος, ἔξ
 εἰς τὴν ἀρισερὰν μόνοι οἱ Ἀθηναῖοι· εἰς δὲ τὸ Θηβαί-
 ων σθένος, οἱ μὲν Θηβαῖοι ἔξ Ἀρκάδιοι ἦσαν εἰς
 τὸ ἀρισερόν, οἱ δὲ Ἀργεῖοι εἰς τὸ δεξιόν, ἔξ οἱ λοι-
 ποὶ σύμμαχοι εἰς τὸ κέντρον· τὸ δὲ ἰππικόν ἔξ τῶν δύο
 μερῶν ἐτάχθη εἰς τὰς πτέρυγας.

Ὁ Θηβαῖος στρατηγὸς περιεπάτει μὲ τὸ σθένος
 ἔξ τῷ παρατεταγμένῳ, καθὼς ἐμελέτα νὰ πολε-
 μήσῃ, διὰ νὰ μὴ ἀναγκασθῆ ἔπειτα, ὅταν πλησιά-
 σῃ εἰς τὸν ἔχθρον, νὰ φθείρῃ ἐν τῷ παρατάττειν τὸς
 στρατιώτας τὸν πολύτιμον καιρὸν εἰς μάτην. Αὐτὸς πε-
 ριεπάτει ἔξ κατ' εὐθείαν ἔξ κατὰ μέτωπον πρὸς τὸν
 ἔχθρον, ἀλλ' εἰς σοῖχον (κολώνην) ἐπὶ τὸς λόφους,
 ἔξ τὸ ἀρισερόν, κέρως ἔμπροσθεν, διὰ νὰ νομίσῃ ἔξ
 ἔχθρος, ὅτι αὐτὸς δὲν ἐμελέτα τὴν μάχην ἐκείνην τῆς

ἡμέραν· ὅτε δὲ ἔφθασεν ἄντικρυ αὐτῶν ὡς ἐν τέταρτον τῆ μιλίε μακρὰν, ἐστάθη καὶ ἔβαλε κάτω τὰ ὄπλα, ὡσανεὶ ἔμελλε δῆθεν νὰ σῆσῃ τὸ στρατόπεδον αὐτῆ. Οἱ ἐχθροὶ ἐπλανέθησαν πρῶντι, καὶ μὴ ἐλπίζοντες πλέον τὴν μάχην, ἀφήκαν τὰ ὄπλα καὶ περιεπλανῶντο εἰς τὴν πεδιάδα, καὶ ἔτις ἐσβεσαν ἐκείνην τὴν θερμότητα, ἣ ὅποια ἐξίπτεται πάντοτε καὶ βράζει ἐν ταῖς καρδίαις τῶν στρατιωτῶν εἰς τὴν θεωρίαν ἐπικειμένης μάχης.

Ὡς τότε, ὁ Ἐπαμινώνδας μετασρέψας ἐξαίφνης τὰ τάγματα ἐπὶ τὴν δεξιάν, μετέβαλε τὸν σοῖχον εἰς γραμμὴν, καὶ χωρίσας τὰ ἐκλεκτὰ τάγματα, ὅσα διέταξεν ἐν τῷ περιπατεῖν εἰς τὸ μέτωπον τῆ σοῖχε, μετέσρεψεν αὐτὰ εἰς τὸ μέτωπον τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος, διὰ νὰ τὴν κατασῆσῃ δυνατὴν νὰ προσβάλη μὲ τὸ ἄκρον τὴν Σπαρτιατικὴν Φάλαγγα, ἣ ὅποια διὰ τὸ κίνημά τε ἔκειτο ἀκριβῶς ἄντικρυ· ἔπειτα δὲ παρρήγγειλεν εἰς τὸ κέντρον καὶ εἰς τὴν δεξιάν πτέρυγα τῆ στρατεύματος νὰ κινηθῶσι πολλὰ ἀργὰ, καὶ νὰ σταθῶσιν ὀλίγοντι μακρὰν ἀπὸ τῆ ἐχθρῆ, διὰ νὰ μὴ διακινδυνεύσῃ τὴν μάχην μὲ τάγματα, εἰς τὰ ὅποια δὲν ἠμπόρει νὰ σταθῆσῃ. Αὐτὸς ἐνόμιζε νὰ νικήσῃ μὲ τὸ σῶμα τῶν ἐκλεκτῶν στρατιωτῶν, τὸ ὅποιον αὐτὸς μόνος διώκει καὶ διέταξεν εἰς σοῖχον, διὰ νὰ προσβάλη τὸν ἐχθρὸν δίκην σφηνός, ὡν βέβαιος, ὅτι ἀνίσως διασπάσῃ τὴν Φάλαγγα τῶν Σπαρτιατῶν, ἐν ἣ συνίστατο ἡ κυρία δύναμις τῆ ἐχθρῆ, ἠλπιζε νὰ διαφθερῆ εὐκόλως καὶ τὸ λοιπὸν στρατεύμα ὀρεμῶν κατ' αὐτῆ ἐπὶ τὸ δεξιὸν καὶ ἀρισερὸν μὲ τὰ νικηφόρα τάγματα· θέλων δὲ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς Ἀθηναίους ἀπὸ τῆ νὰ ἔλθωσιν ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος εἰς βοήθειαν

τῆς δεξιᾶς ἐναντίον τῆς μελετωμένης προσβολῆς, κατέστητε μέρος ἰππέων καὶ πεζῶν ἐπὶ λόφων τινῶν, διὰ νὰ ᾔναι ἔτοιμοι νὰ βοηθήσωσι τὴν δεξιάν τε πτέρυγα, καὶ νὰ φοβῶσι τὰς Ἀθηναίους, ὅτι ἀνίσως ἔτοι χωρήσωσιν εἰς βοήθειαν τῆς δεξιᾶς των, ἔμελλον νὰ πολεμήσωσιν ἐκ πλαγίᾳ καὶ ὀπίθεν.

Διατάξας ἔν ἕτως ὅλον τὸν στρατὸν, ὤρμησε μετ' ὅλον τὸ βάρος τῆ ἐσχιτισμένης τάγματος ἐπὶ τῆς ἐχθρῆς. οἱ δὲ ὡς ἴδον ἐπερχόμενον τὸν Ἐπαμινώνδαν ἐν ταύτῃ τῇ τάξει, ἐταράχθησαν καὶ ἀνέλαβον τὰ ὄπλα, ἐχλίνωσαν τὰς ἵππους καὶ ἔτρεχον σπευδαίως εἰς τὰς τάξεις των. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἐπαμινώνδας ἐχώρει ἕτω παρατεταγμένως κατὰ τῆ ἐχθρῆς, οἱ ἵππεις, ὅσοι ἐσκέπαζον τὴν ἀρισεράν τε ἐκ πλαγίᾳ καὶ ἦσαν οἱ τότε κάλλιστοι τῆς Ἑλλάδος συνισάμενοι ἐκ Θεβαίων καὶ Θετταλῶν, διωρίσθησαν νὰ ὀρμήσωσι κατὰ τῶν ἰππέων τῆ ἐχθρῆς. Ὁ Θεβαῖος στρατηγὸς ἐπαγρυπνῶν εἰς ὅλα, διέταξεν ἄκρως σοφῶς μεταξύ τῶν διασημάτων τοῦ ἰππικῆ τοξότας, σφενδονήτας καὶ ἀκοντιστὰς, διὰ νὰ βάλωσιν αὐτοὶ πρῶτοι εἰς ἀταξίαν τὰς ἵππους τῆ ἐχθρῆς τοξεύοντες, σφενδονῶντες, καὶ ἀκοντίζοντες. Οἱ δὲ ἐχθροὶ ἔ μόνον παρέβλεψαν ταύτην τὴν προφύλαξιν, ἀλλ' ἔκαμον καὶ ἄλλο σφάλμα ἔ μικρὸν, δίδοντες εἰς τὰς ἵππους τὸ βάθος τῆς φάλαγγος, οἱ ὅποιοι μὴ δυνάμενοι ν' ἀντέχωσιν εἰς τὴν προσβολὴν τῆ Θεβαϊκῆ ἰππικῆ, ἠναγκάσθησαν μετὰ πολλὰς ἀνωφελεῖς προσβολὰς καὶ μετὰ μεγάλην φθορὰν ν' ἀναχωρήσωσιν ὀπίθεν τῆ πεζῆ στρατῆ.

Ἐν τῷ μεταξύ δὲ, ὤρμησεν ὁ Ἐπαμινώνδας μετὰ τῶν πεζῶν ἐναντίον τῆς φάλαγγος τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ στρατιῶται ἐκατέρωθεν, Θεβαῖοί τε καὶ Λα- 362.

κεδαιμόνιοι, ἐμάχοντο μὲ ἀπερίγραπτον ζέσιν ἀπεφασισμένοι ἢ ἀποθάνωσι κάλλιον, παρέξ νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὴς ἀνταγωνισάστων τὴν δόξαν τῶν ὀπλων· καὶ πρῶτον μὲν ἐφόνευον ἀλλήλους μὲ τὰς λόγχας, ἔπειτα δὲ, τῶν συντριβέντων ὑπὲ τῆς ὀρμῆς, ὤρμησαν εἰς τὰ ξίφη. Ἡ μάχη ἐχρημάτισε σκληροτάτη καὶ φονικωτάτη ἐκατέρωθεν· ἐπειδὴ πᾶς τις καταφρονῶν τὸν κίνδυνον, καὶ ἐπιθυμῶν μόνον τὸ ἀριστεῖον τῆς νίκης, ἐπρωτίμα ἢ ἀποθάνῃ αὐτῷ μαχόμενος, παρέ νὰ στραφῇ ἐν βῆμα εἰς τὰ ὀπίσω.

Ὁ δὲ Ἐπαμινώνδας βλέπων, ὅτι ἡ ἀλληλοφονία ἐπολυχρόνει καὶ ἡ νίκη ἐμεινεν ἀμφιῤῥεπῆς, ἐκρινε πρέπον νὰ ἐκβιάσῃ αὐτὴν πρὸς τὸ μέρος τοῦ διάτινος λαμπροῦ καὶ παραδόξου κατορθώματος, μὴ φειδόμενος καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς τοῦ. Διὸ συναθροίσας τὴς ἀνδρειοτάτους καὶ τολμηροτάτους τῶν περὶ αὐτὸν στρατιωτῶν εἰς ἓν τάγμα, ὤρμησεν εἰς τὴς ἐχθρὸς ἐκεῖ, ὅπου ἐγένετο ὁ περισσότερος φόνος, καὶ ἐπλήγωσε τὸν στρατηγὸν τῶν Λακεδαιμονίων μὲ τὸ πρῶτον ἀκόντιον, ὅπερ ἐῤῥιψε. Τότε οἱ μετ' αὐτῷ προθυμύμενοι νὰ τὸν μιμηθῶσιν, ἔπαιον καὶ ἐφόνευον ὅσους ἀπήντων, καὶ διέσπασαν τὴν φάλαγγα τῶν Λακεδαιμονίων, οἱ ὅποιοι θορυβηθέντες διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Ἐπαμινώνδου, καὶ ὠθέμενοι ὑπὸ τοῦ βάρους ἐκείνου τοῦ ἀφόβου τάγματος, ἐβιάσθησαν νὰ ἐνδώσωσιν. Οἱ περισσότεροι Θηβαῖοι παρακινέμενοι ἀπὸ τοῦ παράδειγμα καὶ τὴν ἀνδραγαθίαν τοῦ στρατηγῶν, κατεδίωξαν ἐπὶ τὸ δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν τὴς ἐχθρῆς, καὶ πολλὰς αὐτῶν ἐσφαξαν. Μερικὰ ὅμως τάγματα τῶν Σπαρτιατῶν βλέποντα, ὅτι ὁ Ἐπαμινώνδας ἐριψοκινδύνευεν ἑαυτὸν ἐπὶ πολὺ, ἠνώσθησαν εὐθὺς εἰς ἓν σῶμα, καὶ ὤρμησαντα ἐξαίφνης ἐναντίον,

ἔρριπτον κατ' αὐτῷ πολλὰ ἀκόντια. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἐπαμινώνδας τῦτων ἄλλα μὲν ἀντῴθει, ἄλλα δὲ ἐφυλάττετο, καὶ ἄλλα κατασυνέτριβε μαχόμενος ἡρωικώτατα, διὰ τὴν ἐκβεβαιώσῃ τὴν νίκην τῷ στρατεύματός τε, Σπαρτιάτης τις, ὀνόματι Καλλικράτης (1), ἐπλήγωσεν αὐτὸν θανατηφόρως μὲ τὸ ἀκόντιον εἰς τὸ σῆθος πρὸς τὸ πλάγιον τῷ θώρακος· ἐπειδὴ δὲ τὸ ξύλον τῷ ἀκοντίῳ συνετρίβη καὶ ὁ σίδηρος ἔμεινεν εἰς τὴν πληγὴν, ὁ Ἐπαμινώνδας ἠθάνατο θριμυτάτως πόνης καὶ εὐθέως ἔπεσε. Τότε ἡ λύσσα τῆς μάχης ἠυξήθη περὶ αὐτῷ περισσότερον, καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι ἠγωνίζοντο τὴν λάβωσι ζῶντα, οἱ δὲ Θηβαῖοι τὴν σῴσωσιν, ἕως ἢ τελευταῖον οἱ Θηβαῖοι νικήσαντες καὶ τρέψαντες τὴν ἐχθρὸν εἰς φυγὴν, ἔτυχον τῷ ποσειδέϊ καὶ ἔσωσαν αὐτόν.

Μετὰ διάφορα κινήματα καὶ ἀμοιβαίας φθορὰς καὶ νίκας, τὰ δύο στρατεύματα ἔμειναν ἀκίνητα, καὶ οἱ σαλπικταὶ αὐτῶν ἐσήμαναν σχεδὸν ἐκ συμφώνως εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν τὴν ἀναχώρησίν των. Μετὰ τῦτο καὶ τὰ δύο μέρη ἐφιλονείκουν περὶ τῆς νίκης καὶ ἔζησαν τροπαιον, οἱ μὲν Θηβαῖοι, διότι ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τὴν δεξιὰν πτέρυγα καὶ ἔμειναν κύριοι τῷ στρατοπέδῳ, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, διότι κατέκοψαν τὴν ἐπὶ τῶν λόφων ἰππέας καὶ πεζύς· καὶ διὰ τῦτο κἀνὲν μέρος δὲν ἠθέλησεν ἀρχὰς τὴν ζητήσῃ τὴν νεκρὸν, τὸ ὅποσον ἐλογίζετο παρὰ τοῖς παλαιοῖς σημεῖον ἥττας. Ὅτε δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐσειλαν, πρῶτοι ζητῶντες τὴν ἄδειαν τῷ τῷ

(1) Κατὰ Πλέταρχον ὁ Ἀντικράτης, καὶ κατὰ Πausανίαν (8, 11. 9, 13—15.) ὁ Γεύλας, ὁ υἱὸς τῷ Ἰστοφῶντος, ἐφόρεισε τὸν Ἐπαμινώνδαν.

θάψωσι τὲς νεκρὸς, τότε καὶ οἱ λοιποὶ ἔπραξαν ὡσαύτως, καὶ ἔθαψαν τὲς νεκρὸς κατ' ἀξίαν.

Ὁ δὲ Ἐπαμινώνδας ἐκομίσθη εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ οἱ χειρῦργοι ἐξετάσαντες τὴν πληγὴν εἶπαν, ὅτι ἀποθνήσκει εὐθὺς, ὅταν ἐκσυρθῇ ὁ σίδηρος. Πρὸς ταῦτα ὅλοι οἱ παρεσῶτες ἔδειξαν ἄκραν θλίψιν καὶ λύπην, καὶ ἦσαν ἀπαρηγόρητοι βλέποντες τοιοῦτον ἄνδρα ἀποθνήσκοντα· αὐτὸς δὲ ἐφάνη τεταραγμένος μόνον διὰ τὰ ὄπλα τε καὶ διὰ τὴν ἐκβασιν τῆς μάχης· ὅτε δὲ εἰδείχθη αὐτῷ ἡ ἀσπίς τε, καὶ ἐβεβαιώθη ἡ νίκη τῶν Θηβαίων, ἀποβλέψας πρὸς τὲς φίλας μὲ ἡσυχον καὶ γαληνὸν βλέμμα, εἶπεν, ὅλα λοιπὸν εὐρίσκειν· εἶπε πολλὰ καλὰ, καὶ σύρας τὸν σίδηρον ἐκ τῆς πληγῆς ἐξέπνευσεν (1).

Καθὼς ἐγεννήθη, ἔτω καὶ ἐξέπνευσεν ἡ δόξα τῶν Θηβαίων μετὰ τῷ Ἐπαμινώνδῃ, ὅσις ἐφάνη ὁ μόνος ἀξιόχρεως ἀνὴρ τῷ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὴν πατρίδα στρατιωτικὴν δόξαν, καὶ νὰ τὴν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς πικρῆς, χωρὶς νὰ ἔχη ἄλλον ὅμοιον πρὸ αὐτῷ, ἔτε νὰ ἐγκαταλίπη ἄλλον μιμητὴν. Ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη νομίζεται ἡ μεγίστη παρ' ὅσας ἔκαμον ποτὲ Ἕλληνας πρὸς Ἕλληνας· ἐπειδὴ ὅλη ἡ δύναμις τῆς Ἑλλάδος παρευρέθη αὐτῷ κατὰ τὲς διαφορετικὰς σκοπὰς ἐκείνης πόλεως, καὶ πάντες ἐπολέμησαν μὲ πείσμα ἀνάλογον μὲ τὸ ἀξιόλογον τῷ πράγματι, τὸ ὅποιον ἦτον ἡ βεβαίωσις τῆς Ἑλληνικῆς ἡγεμονίας, τὴν ὅποιαν ἐλάμβανον οἱ Θηβαῖοι ἀναντιρρήτως, εἰάν δὲν ἐτύγχανεν ὁ θάνατος τῷ στρατηγῷ, ὁ ὅποιος ἦν αὐτοῖς ἡ

(1) Cicer. epist. famil. ad L. Tuscetum. Παιουσ. Βιωτ. Πλευτάρχ. ἀπορθ.

ψυχῇ, ὡς εἶπεν, ὅλων τῶν συμβεβῶν καὶ διανοημάτων. Ὁ Θάνατος τότε ἐματαίωσεν ὅλας τὰς ἐλπίδας τῶν Θηβαίων καὶ ἔπαυσε τὴν αἰφνιδίαν αὔξησιν τῆς δυνάμεώς των. Αὐτοὶ ὅμως δὲν παρήτησαν εὐθύς τὰ δικαιώματά των, καὶ ἐμετρῶντο ἔτι εἰς τὴν χορείαν τῶν πρωτευουσῶν πόλεων, καὶ ἐπεχείρησαν μὲν ἔπειτα πολὺς ἄλλους ἀγῶνας, ἀδυνάτους δὲ καὶ ἀπράκτους, καὶ τοιούτους, οἷοι ἐδείκνυον αὐτὰς ἀγωνιζομένους μᾶλλον ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας ἑαυτῶν, ἢ ὑπὲρ δυνάμεως καὶ ἡγεμονίας. Ὅθεν προβληθεῖσα ἡ εἰρήνη, ἐβεβαιώθη ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας Ἑλληνικὰς ἐπαρχίας πλὴν τῆς Σπάρτης (1). Τὰ δὲ κεφάλαια τῆς εἰρήνης ἦσαν ταῦτα· πᾶσα πόλις ἠμπορεῖ νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὴν κλήσιν τῶν κυριευθέντων τόπων, καὶ νὰ μένῃ ἐλευθέρα καὶ αὐτόνομος.

Μετὰ δὲ τὴν εἰρήνην ἠκαλέσθησε γενικὴ ἀνάταυσις καὶ ἡσυχία, ἐν ἣ ὁὶ Ἕλληνες ἐδείκνυον ἀμνησίαν ὅλων τῶν προτέρων μνησικακιῶν· καὶ ἀνίσως ἐξαιρέσωμεν τὴν ἐκστρατεῖαν τῆς Ἀγχισίλας εἰς Αἴγυπτον, ὅπερ ἦλθεν εἰς βοήθειαν τῆς Ταχῶς (2), τῆς ἀποσάτης ἀπὸ τῆς βασιλείως, ὀλίγα ἄξια πράγματα συνέβησαν εἰς τὲς ἐπομένους χρόνους κατὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἀρμόδιον κρίνω νὰ ἰσορῆσω ἐν συντόμῳ ταύτην ὀλ. τὴν ἐκστρατεῖαν. Ὁ Ταχῶς, ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων, γενόμενος ἀποσάτης τῆς βασιλείως τῆς Περσίας, ἔσειλε πρὸς τὸν Ἀγχισίλαον ζητῶν βοήθειαν κατὰ

(1) Οἱ Σπαρτιάται δὲν ἔστρεξαν εἰς τὴν εἰρήνην, διότι ἐμπειρίχοντο καὶ οἱ Μεσσηνιοὶ.

(2) Τότε σχεδὸν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν παραθαλασσιῶν ἔκαμον ἀπερσασίαν, καὶ πολλοὶ ἀξιόλογοι ἄλλοι σατράπαι.

τῶν Περσῶν. Ὁ Ἀγησίλαος φιλοχρήματος ὢν καὶ ἐλπιζὼν νὰ ἐκλεχθῆ στρατηγὸς ὅλη τῆ στρατῆ, ἐσερξέ προθύμως προφασιζόμενος πρὸς τὰς Σπαρτιάτας, ὅτι διὰ μόνον τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος ἤρχετο μισθω-
 τὸς καὶ βοηθὸς ξένου βασιλέως εἰς Αἴγυπτον· ὅτε δὲ ἦλθε, πᾶς τις ἦτο περίεργος νὰ ἴδῃ ἄνδρα διαβόητον διὰ τὴν ἀρετὴν, καὶ πολλοὶ διαφορὰ εἰσεως καὶ τάξεως κατέβησαν σωρηδὸν πρὸς τὸν αἰγιαλόν. Ἀλλ' ὅταν ἀντὶ μεγαλοπρεπῆς ἀρχοντος ἴδον γεροντίδιον ποταπὸν τὴν ὄψιν καὶ καθήμενον ἐπὶ τῶν χόρτων, καὶ ἔχον πενιχρὰ ἱμάτια καὶ ἀκτενίστους τὰς τρίχας, ὑπερεθαύμασαν καὶ ἐκάγχασαν· καὶ μάλιστα ὅτε, προσφερομένων αὐτῷ μύρων καὶ ἄλλων Αἰγυπτίων ἀρωμάτων, εἶπε “δότε αὐτὰ εἰς τὰς εἴλωτάς με, διότι οἱ ἀληθινῶν Σπαρτιάται ἀγνοοῦσι τὴν χρῆσιν αὐτῶν.” Βλέπων ἔν ὃ Ἀγησίλαος, ὅτι δὲν ἔλαβε τὴν ἐλπιζομένην ὑποδεξίωσιν, ἔτε ἐχειροτονήθη στρατηγὸς ὅλη τῆ στρατῆ, ἀλλὰ μόνων τῶν μισθωτῶν, ἐθυμώθη κατὰ τῆ Ταχῶ, καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τῆ ἀνεψιῦ αὐτῆ Νεκτανάβιδος, ἐτέρου ἀποσάτη, ἐδίωξεν αὐτὸν εὐθὺς ἀπὸ τῆς βασιλείας (1). Ἀλλ' ὁ Νεκτάναβις μόλις ἀναγορευθεὶς βασιλεὺς ἠσύχαζε, καὶ ἰδὲ ἄλλος ἀποσάτης ἠγέρθη κατ' αὐτῆ, καὶ ἡ Αἴγυπτος εὗρίσκετο πάλιν εἰς πόλεμον, ὁ δὲ Νεκτάναβις καὶ ὁ Ἀγησίλαος ἠναγκάσθησαν νὰ πολιορκηθῶσι μετὰ τῆ στρατεύματος. Ἡ φρόνησις τῆ Ἀγησιλάου ἐν ταύτῃ τῇ πολιορκίᾳ θαυμάζεται περισσῶς· ἐπειδὴ διὰ συμβουλῆς αὐτῆ ἡ γενο-

(1) Ὁ Ταχῶς ἔφυγε διὰ τῆς Ἀραβίας πρὸς τὸν βασιλεῖα Ἀρταξέρξην, καὶ συγχωρηθεὶς ἔγινε στρατηγὸς τῶν στρατευμάτων τε.

μένη ἔξοδος κατὰ τῷ ἰχθρῷ ἀπέβη εὐτυχῆς, καὶ ὁ Νεκ-
 τάναβις ἐπιβεβαιωθείς ἐπὶ τὸν θρόνον, ἔδωκε τῷ Σπαρ-
 τιάτῃ βασιλεῖ 230 (220 κατὰ Νέκωτα) τάλαντα
 ἀργυρίου, καὶ πρότεμψεν αὐτὸν ἐντίμως καὶ μεγαλοπρε-
 πῶς. Ὄταν ὁ Ἀγχιλαὸς ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Σπάρ-
 την, ἤδη χειμῶνος ὄντος, ἐρρίφθη εἰς τὸν καλούμενον
 λιμένα τῷ Μενελάῳ, ὅσις κεῖται εἰς τὸν ἔρημον τόπον
 τῆς Λιβύης, καὶ ἐνταῦθα ἀρρώσθησας ἀπέθανε, ζῆσας
 ἔτη 84 καὶ ἰπέκεινα, καὶ βασιλεύσας τῆς Σπάρτης ἐν
 84 τεσσαράκοντα.

Ὁ χαρακτήρ τῷ Ἀγχιλαῷ συνίστατο ἐκ πολλῶν
 ἐναντίων ἰδιωμάτων. Ὁ Ἀγχιλαὸς ἐμβαίνων εἰς τὸν
 κόσμον εὗρε πολλὰς μεγάλας καὶ ἰσχυρὰς προλήψεις
 τῶν ἀνθρώπων ἐναντίον τῷ ὑποκειμένῳ τε καὶ ἐναντίον
 τῶν περὶ τῆς βασιλείας δικειωμάτων τε, ἀλλὰ τὰς
 μὲν πρώτας ἐνίκα διὰ τῆς εὐφυΐας τε, εἰαρεσκείας καὶ
 ἀσειολογίας, τὰς δὲ δευτέρας διὰ τῆς βοηθείας τοῦ
 φίλου Λυσάνδρου. Αὐτὸς γινώσκων κάλλιστα τὰ ἐλατ-
 τώματά τε (1) ἀπηγόρευσε τῆς Σπαρτιάτας, ἢ μόνον
 αὐτῷ ζῶντος νὰ μὴ ζωγραφήσῃσι τὴν εἰκόνα τε, ἀλλὰ
 καὶ μετὰ θάνατον νὰ μὴ ἐύσῃσι τὸ ἀγαλμά τε. Ἡ ἀκρα-
 τεὺς εὐπείθεια καὶ τὸ σέβας πρὸς τὴν Ἐφόρον ἐκίχυσαν
 αὐτὸν νὰ ἐκτελεῖ ὅλην τῆς σκοπῆς τε, αὐξάνων ἀνε-
 παιωθήτως τὴν δύναμίν τε, καὶ προσποριζόμενος εἰς τὸ
 βασιλικὸν σκῆπτρον νέα προνόμια. Αὐτὸς παρατηρῶν

(1) Τὸ Ἀγγλικὸν πρωτότυπον ἀντὶ τῷ, τὰ ἐλαττώμα-
 τά τε, λήγει τὸ δύσμορφον εἶδός τε, τὸ ὅποσον ὁμως εἶ-
 ναι ἤτοι προφανεστάτη ἀτιμία καὶ ἀδικία τῷ ἡμετέρῳ ἥρωϊ,
 ἢ, τὸ πιθανώτερον, παρεξήγησις τῷ συγγραφέϊ ἐν τῷ
 μεταγράφεϊ τὸν Ἀγγλοὺ Στανουῖα.

ἀκριβέστατα τὴν ἀπλίτητα καὶ ὀλιγάρκειαν τῶν πάλαι Σπαρτιατῶν, καὶ ὑπομένων ἀπείρους κόπους καὶ πόνους, ἐφημιζέτο ὡς ὀλιγαρκῆς καὶ σώφρων. Ἡ ἄκρα φιλοτεκνία ὑπῆρχε τὸ χαρακτηριστικώτατον αὐτῆ ἰδίωμα, περὶ ἧ μάλισα λέγουσιν, ὅτι φίλος τις εὐρών αὐτὸν ἐπὶ ξύλινον ἵππον παίζοντα μετὰ τῶν υἱῶν καὶ θαυμάζων εἰς ἄκρον, ἤχεσε τέτο, τιώπα, ἕως ἧ γένης καὶ τὴ παλήρ. Αὐτὸς ἦτο φιλανθρωπότατος πρὸς τὰς ἐχθρὰς καὶ γενναῖος, συγχωρῶν αὐτοῖς εὐκόλως τὰς ὑβρεῖς καὶ τιμῶν τὴν ἀξιοτιμῆτάτων, καὶ μὴ ζητῶν ποτέ ἐκδίκησιν ἐν ταῖς δυσυχίαις αὐτῶν καὶ ἀνάγκαις. Ἀλλ' ἡ φιλοπροσωπία τε πρὸς τὰς φίλους ἦτον ἀπεριόριστος, εἰς τὰς ὁποίας δὲν εὕρισκε κανὲν ἀξιομέμπτον, τὸ ὁποῖον ἐμπορεῖμεν νὰ κρίνωμεν ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Καρίας ἐπιστολὴν, ὅπως ἔλεγεν "εἰμὲν καὶ Νικίας εἶναι ἀδῶος, ἀπόλυσον· εἰδὲ ἔνοχος, ἀπόλυσον διὰ χάριν μου· ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἦ, ἀπόλυσον (1)". Ἡ ζέσις καὶ ἡ φιλοτιμία τῆς νεότητός του μετεβλήθησαν εἰς τὸ γῆράς τε κατὰ δυσυχίαν τῆς πατρίδος εἰς ἰσχυρογνωμίαν καὶ δύσροπιαν· ἐπειδὴ ἔκαμνεν ἐνίοτε τὴν πατρίδα δυσυχῆ ἀναγκάζων αὐτὴν εἰς ἐπιχειρήματα, εἰς τὰ ὁποία δυσκόλως ἐσεργεν ἡ Βυβλή. Αὐτὸς ὑπάτα τὰς ἐχθρὰς κατὰ παράξενον καὶ ἰδιαίτερον τρόπον. Ὅταν ἔμελλε νὰ στρατεύσῃ τε, ἐδημοσίευσεν τὸν ἀληθινὸν δρόμον καὶ τὸν καιρὸν τῆς στρατείας, τὸ ὁποῖον ἀκέοντες οἱ ἐχθροὶ καὶ μὴ πισεύοντες, ἐμίσειον ἄλλην ἡμέραν, καὶ ἐπορεύοντο δι' ἄλλης ὁδοῦ πάντη διαφόρῃ ἐκείνης τῆς Ἀγυσιλάας· ἐφημιζέτο δὲ τόσον διὰ

(1) Νικίαν, εἰ μὲν μὴ ἀδικεῖ, ἄφες· εἰδὲ, ἡμῖν ἄφες· πάντως δὲ ἄφες (Πλάτ. ἐν βίβῃ Ἀγυσιλ.).

τὴν πολεμικὴν, ὥς οἱ Σπαρτιάται ἔκαμον αὐτὸν στρατηγὸν καὶ ναύαρχον εἰς τὴν ἑκστρατείαν τῆς Ἀσίας, τιμύσαντες μὲ τιμὴν, οἷαν ἕδεις ἄλλος ἐπήλαυσε πρὸ αὐτοῦ.

Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τὴν Ἐπαμινύδαν, ὁ ὁποῖος ἐφύλαττεν αὐτὸς εἰς ἀσχολίαν καὶ πόλεμον, ἐκυριεύθησαν ἀπὸ ὀκνηρίαν καὶ νάρκωσιν, καὶ παρεδίδθησαν εἰς ἀνάπαυσιν καὶ τρυφὴν προσέχοντες μένον εἰς θεάματα, ἀγῶνας καὶ ἐορτάς. Αὐτοὶ ὄντες φύσει φιλήδονοι καὶ φιλέορτοι, ἔγιναν ἔτι ἠδονικώτεροι ἐπὶ τῶν χρόνων τῷ Περικλέει, ὅσις θέλων γὰρ γένη εὐνέστατος παρὰ τῷ δήμῳ καὶ ἔ' ἀποκρύψῃ ὀπωσῆν τὸν τρόπον τῆς πολιτικῆς διοικήσεώς τε, ἐγίνωσκε γὰρ κολλακεύῃ τὰ πάθη των (1). Ἀλλ' ἤδη κατήντησαν εἰς τὸν ἀκρότατον βαθμὸν τῆς φιληδονίας, καὶ ἡ ἀγάπη των πρὸς τὸ θεῖτρον ἦτο τόση, ὥς κατέσβεσε πᾶσαν ἄλλην ἰδέαν πολιτικῆς ὑποθέσεως καὶ στρατιωτικῆς δόξης. Ἐν συντόμῳ, αἱ παρασάσεις καὶ τὰ λοιπὰ πρὸς καλλωπισμὸν τῷ θεάτρῳ ἀπαιτέμενα, κατερρόφησαν τόσας ἀναριθμήτους ποσότητας χρημάτων, ὥς, κατὰ Πλέταρχον (2), πρὸς παράσασιν τινῶν περιφήμων τραγωιδῶν τῷ Σοφοκλέει καὶ Εὐριπίδῃ παρηναλώθησαν περισσότερα χρήματα, παρ' ὅσα ἐδαπανήθησαν εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν βάρβάρων· καὶ διὰ γὰρ στραπεύτωσιν οἱ Ἀθηναῖοι ταῦτα τὰ ἐξοδα, ὥρμησαν εἰς τὰ

(1) Ὁ Περικλῆς διώριπεν ἐν καιρῷ τῆς ἐορτάσεως τῶν ἀγῶνων καὶ ἐορτῶν γὰρ διαδίδεται εἰς τὸν δῆμον διωρισμένος τις ἀριθμὸς ὀβολῶν· εἰς δὲ τὰς συνελεύσεις, ὅπῃ συνεβλεύοντο περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς πολιτείας, γὰρ λαμβάνῃ ὁ παρευρισκόμενος ἀποδορᾷ τινα καὶ κέρδος.

(2) Περὶ δόξης Ἀθηναίων.

στρατιωτικά χρήματα, τὰ ὅποια διώρισαν χωριστὰ πρὸς πολεμικὴν χρεῖαν, καὶ τὰ ἕκαμον θεωρικά, ἢ μόνον λύσαντες τὸν πρότερον νόμον, δι' ἃ ἐπαιδεύετο μὲ θάνατον, ὅσις συμβαλεύσοι ποτὲ νὰ τὰ μεταχειρισθῶσι πρὸς ἄλλο τι, ἀλλ' ἀντ' αὐτῆ καὶ ἕτερον νόμον γράψαντες θανάτῳ ζημιῶντες ἐκείνων, ὅσις προβάλοι μόνον νὰ μετατεθῶσιν αὐτὰ εἰς τὴν ἀρχαίαν τάξιν καὶ νὰ γένωσι στρατιωτικά (1).

Αὕτη ἡ μωρὰ παρανάλωσις τῶν δημοσίων χρημάτων, καὶ ὁ διαμερισμὸς τῆ μισθῆ τῶν στρατιωτῶν καὶ ναυτῶν εἰς τῆς ἀργῆς πολίτας ἐδείκνυον, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔσωζον ἵχνος ἐκείνου τῆ πνεύματος καὶ τῆς φρονήσεως, τὴν ὅποιαν ἐδείξαν εἰς τὸν Περσικὸν πόλεμον, ὅτε ἐγύμνωσαν τῆς οἰκῆς των διὰ νὰ κατασκευάσωσι πλοῖα, καὶ ὅτε αἱ γυναῖκες ἐλιθοβόλησαν ἐκείνον, ὁ ὅποιος ἐπρόβαλε νὰ ἐξιλεώσωσι τὸν μέγαν βασιλέα (ἔτιωσ ἐπώνομαζον οἱ Ἕλληνες τὸν βασιλέα τῆς Περσίας) προσκυνῶντες καὶ δίδοντες φόρον (2).

Ἐκ ταύτης τῆς γενικῆς ἀποναρκώσεως ἐπόμενον ἦτο νὰ μὴ τηρήσωσιν οἱ σύμμαχοι πρὸς τῆς Ἀθηναίους τὸ αὐτὸ σέβας, τὸ ὅποιον αὐτοὶ ἀπήτην (3). Διὸ πολ.

(1) Ο' Δημαγωγὸς Εὐβηλος, ὁ τάναντία φροινῶν τῷ Δημοθέει, ἔγραψε τῆτον τὸν νόμον (Ὁρα Περίτε Α' τ. τικῆς νόμος σελ. 385. καὶ τὴν 22 σελίδα τῆ ἐπομένῃ ΙΓ' κεφαλαίῃ ἐν τῷ Β' τόμῳ).

(2) Tourgeil προοίμ. τῶν Φιλιππικῶν Δημοθέους.

(3) Οἱ Ἀθηναῖοι ἐδυσύχησαν εἰς μίαν ἐκστρατείαν (ὄλυμπ. 104,4) κατὰ τῆ Ἀλεξάνδρου τῆ Φεραιῆ τυράννου, στρατηγῆτος τῆ Λεωθέους. Ο' νέος σαλεύς ναύαρχος Χάρης ἦτο τοῖς συμμάχοις φορτικώτερος ἢ τοῖς ἐχθροῖς (Διόδ. ΙΕ'). Μετὰ τῆτον ἕκαμον οἱ Χῖοι, Κῶοι, Ρ' ἴδιοι καὶ Βυζάντιοι.

λαί πόλεις ἄχρι τῆδε σύμμαχοι καὶ ὑποτελεῖς τῶν Ἀθηνῶν ἀπέστησαν κατ' αὐτῶν. Οἱ διορισθέντες κατ' αὐτῶν στρατηγοὶ, Χαβρίας, Ἰφικράτης καὶ Τιμόθεος, ὑπέταξαν μὲν αὐτὰς πάλιν καὶ ἐδοξάσθησαν ὡς ἐμπειρότατοι στρατηγοὶ, ἀλλὰ διὰ τὰς σμικροτάτας αὐτῶν νίκας δὲν συναριθμῶνται εἰς τὸν χορὸν τῶν ἀρίστων στρατηγῶν· καὶ ὅσον μεγάλη καὶ ἂν ἦτον ἡ πολεμικὴ αὐτῶν ἐμπειρία, δὲν εἶχον μεγάλην εὐκαιρίαν πρὸς ἐπίδειξιν. Τὸ πρῶτον ἐπιχείρημα ἐν τῷ τῷ πολέμῳ ἐχρημάτισεν ἡ πολιορκία τῆς Χίβ, ὅπερ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεδιώχθησαν, καὶ ὁ Χαβρίας μὴ θέλων νὰ σωθῆ ἔγκυκαταλιμπάνων τὸ πλοῖόν τε, ἐτίμησε τὸν θάνατον παρά τὴν φυγὴν. Μετὰ ταῦτα ἐπολιορκήθη τὸ Βυζάντιον, ὅπερ διατκορπιωθέντος τῆ εὐχίας τῶν πολεμοποιῶν δυνάμεων διὰ τὸν συμβάντα χειμῶνα, ἐκλήθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγοὶ (1), ἐξ ὧν ὁ μὲν Τιμόθεος κατεδικάσθη εἰς ζημίαν πολλῶν χρημάτων (100 ταλάντων), ὁ ὁποῖος μὴ δυνάμενος νὰ πληρώσῃ διὰ τὴν πτωχείαν ἔφυγεν αὐτοθελήτως, ὁ δὲ Ἰφικράτης ἠναγκάσθη μὲν ὁμοίως εἰς ἀπολογίαν, ἀπελύθη δὲ διὰ τῆς εὐγλωττίας τε (2). Τὰ δὲ πράγματα τῶν

οἱοὶ συμμαχίαν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, ὅθεν προῆλθεν ὁ λεγόμενος συμμαχικὸς πόλεμος.

(1) Ὁ συστρατηγὸς Χάρης ἔγραψεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐγκαλῶν τὰς λοιπὰς ὡς προδότας καὶ ἀνάνδρους (Νέπ. ἐν βίῳ Τιμοθ. καὶ Ἰφικ.)

(2) Ὁ Ἰφικράτης ἀπελύθη κατὰ τὸν Πολυαίην (Γ' 9, 15) διὰ τῶν ὀπλισμένων νέων, τὰς ὁποῖας ἔβαλε περὶ τὸν τόπον, ὅπερ ἦσαν συνηγμένοι οἱ κριταί. Ὁ Χάρης βοηθήσας ἔπειτα τὸν Περσικὸν σατραπὴν Ἀρτάβαζον ἐναντίον τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἔγινεν ἀφορμὴ πολλῶν φοβερισμῶν τῷ βασιλέως, δι' ὃ καὶ ἠκολούθησεν ἡ εἰρήνη ταχέως.

Α΄θηναίων ἐκλινον ἐν τύτοις ἐπὶ τὸ χεῖρον ὑπὸ τὴν ἐ-
 π. χ. ξυσίαν τῆ Χάρητος, ὅσις ἔμεινε στρατηγός. Τελευταῖον,
 356. ἡ Εἰρήνη ἔγινε, δι' ἧς ἐκυρώθη ἡ αὐτονομία καὶ ἡ
 παντελής ἐλευθερία ἐκάστης πόλεως καὶ ἔθνους. Τοιοῦτο-
 τρόπως ἔπαυσεν ὁ συμμαχικὸς πόλεμος, ὅσις διήρκεσε
 τρεῖς χρόνους.

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγένετο, μία δύναμις ἄχρι τῆδε
 ἄσημος καὶ ἀγνώστος ἀνεγείρετο εἰς τὴν Ελλάδα, καὶ ἔ-
 γινε τόσοσ περιφανὴς καὶ δυνατὴ, ὥσε ἀδύνατον εἶναι
 νὰ τὴν παραβλέψῃ ὁ ἱστορικὸς εἰς τὴν εἰκόνα τῆς γενι-
 κῆς ἱστορίας τῆς Ελλάδος. Αὕτη δὲ ἦν ἡ δύναμις τῶν
 Μακεδόνων, ἐνὸς ἔθνους ἄχρι τῆδε ἀγνώστου μὲν καὶ
 ὀπωσὲν βαρβάρου, πολεμικῆ δὲ καὶ ἀνδρείου, τὸ ἔποτον
 ἕως τώρα δὲν ἐτόλμησε μὲν νὰ ἔχῃ τινὰ κοινωνίαν τῶν
 Ἑλληνικῶν πραγμάτων, ἤδη δὲ διὰ πολλὰ αἴτια ἐξ-
 ἤρχετο τῆ σκότους καὶ ἐλάμβανε βαθμηδὸν τοιαύτην
 δύναμιν, ὥσε ἐδυνήθη νὰ προξενήσῃ παντελῆ μεταβο-
 λὴν τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων. Διὰ τῆτο κρίνομεν ἀ-
 ναγκαῖον ἵνα προοιμιᾶσωμεν συντόμως τὴν ἀρχὴν ταύ-
 τῆς τῆς δυνάμεως, πρὶν ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἰσορήσωμεν
 πλατύτερον τὰ περιβλεπτα ἔργα, ὅσα κατώρθωσεν
 αὐτὴ εἰσέπειτα ἐπὶ τὸ θέατρον τῆ κόσμου.

Τέλος τοῦ πρώτου Τόμου.